

прызначаным забяспечыць плоднасць (ад вышыні скачка залежыла вышыня хлябоў і інш.). Важнымі элементамі свята былі спаленне або тапленне ў вадзе чучала Купалы, рытуальнае купанне на ўзыходзе сонца, качанне па расе, пусканне з гары падпаленага кола і інш. Вельмі пашыранай на Купалле была варажба, асабліва на замужжа.

Купальскую ноч лічылі ноччу цудаў. Адначасова Купалле – час разгулу змрочных сіл прыроды: ведзьмы і ведзьмары нібыта імкнуцца адабраць у кароў малако, зрабіць заломы ў жыце і інш. Таму ў гэту ноч рабілі розныя засцярогі, прыбегалі да ахоўнай магіі (кідалі ў жыта галавешкі з агнём, абтыкалі сцены хаты і хлява святаянскімі зёлкамі, у некаторых мясцовасцях праз вогнішча з мэтай ачышчэння і засцярогі праганялі статак).

КНЯЗЁЎНЫ ГАЛЬШАНСКІЯ

УА «Гродзенскі дзяржаўны медыцынскі ўніверсітэт»

Кропа А.В., студэнт 1 курса лячэбнага факультэта

Кафедра сацыяльна-гуманітарных навук

Навуковы кіраўнік – к. гіст. н., дацэнт Стасевіч М.П.

Гальшаны – легендарнае пасяленне ў Беларусі, размешчанае на паўночным усходзе Гродзеншчыны, у паўднёвай частцы Ашмянскага ўзвышша. Мясцовасць гэтая заселена чалавекам здаўна, пра што сведчаць археалагічныя знаходкі, якія адносяцца да каменнага веку [1, с.7].

Узнікненне Гальшан звязана з родам князёў Гальшанскіх, заснавальнікам якога быў князь Гольша. Князі Гальшанскія вядуць радавод ад вялікіх князёў Літвы. Яны займалі высокія пасады ў ВКЛ і Рэчы Паспалітай, выконвалі адказныя даручэнні за мяжой, уваходзілі ў свету князя Літоўскага, каралёў польскіх, былі членамі рады, сейма [1, с.22].

Гальшаны – вёска не толькі з цікавай гісторыяй, але і “багатая” на жанчын, якія ў мінулым адыгралі значную ролю ў развіцці грамадства, пакінулі пасля сябе добры след. Гэта Соф’я Гальшанская і Іўлюянія Гальшанская.

Соф’я Гальшанская – прыгожая дачка князя Андрэя Гальшанскага, сына Івана Гальшанскага, паплечніка вялікага князя Вітаўта. Пасля смерці бацькі выхоўвалася ў сям’і дзядзькі Сямёна Друцкага. Неяк стары князь Ягайла, стрыечны брат Вітаўта, вяртаючыся з паходу на Смаленск, заехаў у Друцк і пабачыў шаснаццацігадовую Соф’ю, упадабаў яе. У 1422 годзе Ягайла ажаніўся з Соф’яй [2, с.73]. Дагэтуль кароль Польшчы Ягайла быў тройчы жанаты: з Ядвігай (дачкай караля Венгрыі і Польшчы Людвіка I Анжуйскага), Ганнай Цельскай (унучкай караля з роду Пястаў) і Эльжбетай Гранаўскай (багацейшай нявестай Польшчы). Але дзяцей з гэтымі жонкамі ў Ягайлы не было [3].

Соф’я была чацвёртай жонкай караля. Яна нарадзіла сыноў Уладзіслава і Казіміра, якія сталі першымі ў каралеўскай дынастыі Ягелонаў, якой належалі

самыя высокія пасады ў ВКЛ, Польшчы, Венгрыі, Чэхіі. І сёння ў правіцеляў многіх краін Еўропы, у тым ліку Даніі і Нідэрландаў, ёсць кроплі крыві Соф'і і Ягайлы.

У 1424 годзе Соф'я стала каранаванай польскай манархіняй. А пасля смерці Ягайлы яна зрабіла ўсё дзеля абрання свайго старэйшага сына Уладзіслава манархам. Ён стаў каралём Польшчы, а затым Венгрыі. Соф'я Андрэеўна ганарылася сынам, які быў узорам рыцара-воіна. Вельмі гаравала каралева-маці, калі Уладзіслаў загінуў, і ўсё сваё жыццё прысвяціла кар'еры малодшага сына. Пры яе дапамозе і падтрымцы Казімір становіцца вялікім князем ВКЛ, а затым каралём Польшчы. Для сына каралева-маці была дарадчыцай у важных пытаннях унутранай і знешняй палітыкі.

Соф'я Гальшанская была патрыёткай свайго краю, прыхільніцай беларускасці, добра адносілася да праваслаўя. Яна і сыноў, і ўнукаў выгадала ў любові да роднай Беларусі. Аднаго з іх, Святога Казіміра, унука, сёння ўсхваляюць як абаронцу беларускіх зямель на Гродзеншчыне, Віленшчыне і другіх суседніх рэгіёнах. Сёння Гальшанскі касцёл упрыгожвае абраз Святога Казіміра. З 1636 года Святы Казімір быў прызнаны заступнікам Літвы і Польшчы, а з 1648 года – апекуном моладзі.

Значны ўклад унесла каралева Соф'я ў духоўную і культурную скарбонку польскага народа. Гэта па яе загадзе ў 1433 годзе пачаўся першы ў гісторыі Польшчы пераклад і тлумачэнне Бібліі на польскую мову. Гэта гістарычная і культурная спадчына Рэспублікі Польшчы вядома пад назвай “Біблія каралевы Соф'і”.

Пра каралеву Соф'ю помняць і ў наш час. Прэзідэнт РБ А. Р. Лукашэнка падкрэсліў: “Імя беларускай княжны Соф'і, якая стала польскай каралевай, назаўсёды ўвайшло ў летапіс славянства... Мы не павінны забываць аб спадчыне тых, хто закладваў асновы высокай духоўнасці і культуры нашага народа” [3].

З роду князёў Гальшанскіх паходзіць святая Іўліянія Гальшанская. Беларуская праваслаўная царква ўшаноўвае святую Іўліянію ў ліку трох дзеваў, разам з Ефрасінняй, князеўнай Полацкай, і Сафіяй, князеўнай Слуцкай.

Святая Іўліянія паходзіла са старажытнага роду князёў Гальшанскіх. Бацькам яе быў Юрый Гальшанскі, які жыў у хв стагоддзі ў Кіеве [1, с.122].

Ва ўзросце шаснаццаці гадоў князеўна памерла і была пахавана каля царквы Успення Багародзіцы Кіева-Пячэрскай лаўры. У 1999 годзе была прывезена часцінка мошчаў Святой Іўліяніі для Гальшанскага прыхода. 19 ліпеня Беларуская Праваслаўная царква ўшаноўвае памяць святой Іўліяніі, захавальніцы чысціні, дзявоцкасці і цноты, карацельніцы злодзеяў.

Соф'я Гальшанская і Іўліянія Гальшанская праславілі Гальшаны.

Соф'я Гальшанская падарыла гісторыі новую дынастыю Ягелонаў, прадстаўнікі якой паўплывалі на развіццё Польшчы і ВКЛ. Соф'ю Гальшанскую ў Беларусі ведаюць, а ў Гальшанах у 2006 годзе быў адкрыты памятны знак – вялізны валун. У тым жа годзе Нацыянальны банк Беларусі выпусціў памятную манету з выявай Соф'і.

Соф'я Гальшанская – жанчына-каралева, жанчына-маці, якая змагалася за будучыню сваіх сыноў і ўбачыла іх на каралеўскіх тронах Еўропы.

Святая праведная дзева Іўліянія стала другой са святых жонак Русі, уганарованых пахаваць ў Лаўрскіх пяхорах. Яна заступніца жанчын і памочніца ў вылячэнні душы.

ЛІТАРАТУРА:

1. Корзун, Э. С. Гольшаны / Э. С. Корзун, Ю. И. Николаев. – Минск : Беларусь, 2005. – 133 с.
2. Памяць: Гіст.-дакум. хроніка Ашмянскага раёна. – Мінск : БЕЛТА, 2003. – 688 с.
3. Матэрыялы гісторыка-краязнаўчага народнага музея імя Эдуарда Корзуна.

ЛЕГЕНДЫ ПРА ПАХОДЖАННЕ ГОРАДА ВАЎКАВЫСКА

УА «Гродзенскі дзяржаўны медыцынскі ўніверсітэт»

Марчык К.А., студэнтка 4 курса медыка-псіхалагічнага факультэта

Кафедра рускай і беларускай моў

Навуковы кіраўнік – старшы выкладчык Варанец В.І.

Ваўкавыск з яго наваколлем захоўвае шмат легенд аб праклятай дзяўчыне і страшных аповесці пра ваўкалакаў. Ваўкалака – ад гэтага слова, магчыма, і сама назва Ваўкавыска. А можа быць, і ад выказаў «ваўкоўпазоў» (пошук ваўкоў), або «ваўкоўвіскі» (віск ваўкоў). Нарэшце, не выключана назва горада і ад выразы «вілковіско». Варта згадаць, што ў далёкім мінулым тут маглі быць велізарныя пушчы з ваўкамі. І вечныя ворагі хатніх жывёл маглі быць сапраўднай прычынай такой назвы горада. Са старажытных часоў, кажа адна з легенд, на горах ваўкавыскіх стаяў багаты замак. Калі хто ў яго ўваходзіў, то больш не вяртаўся. Недалёка ад замка быў маёнтак не вельмі багатага, аднак заможнага пана, які меў дзвюх дачок. Уладальнік замка, ці малады князь, як клікала яго пагалоска, хацеў стаць зяцем суседа. Ён папрасіў руку малодшай дачкі, якая была прыгажэй за сястру. Аднак бацькі, маючы старэйшую дачку на выданні, не толькі адмовілі князю, але палічылі гэта за абразу роду і пакляліся адпомсціць. Убачыўшы маладога князя, прыгожыя Марына не засталася да яго абыякавай. Адночы па дарозе ў замак князь сустрэў яе ў старым лесе і павёз з сабой. Яна і сама мела намер сысці да яго з хаты. Раз'юшаныя бацькі ў чарнакніжніка даведаліся месца знаходжання дачкі і цяпер чакалі магчымасці адпомсціць за гэта. А тым часам князь спакойна жыў у замку. Не вельмі радавалі яго раскоша і багацце на зямлі, і пажадаў ён зазірнуць унутр гор, на якіх узвышаўся замак. Неяк прыснілася князю, што схаваны ў гарах ахоўны зачараваны скарб. Аднак вартаўнік знікне, як толькі паветра патрапіць унутр гары. Сабраў князь народ і загадаў пачаць працу. Але кожны, хто браўся за яе, падаў як нежывы. Урэшце рэшт цэлы замак сышоў у зямлю. Устрыжаны